

ANA ŠIMIĆ*

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483.) – 540. obljetnica

Prva hrvatska tiskana knjiga, glagoljčni *Misal po zakonu rimskoga dvora* (22. veljače 1483.), jedan je od miljokaza društvene i kulturne povijesti hrvatskoga naroda. Riječ je o središnjoj knjizi hrvatskoga glagoljaštva u prenesenome i doslovnome smislu. Potonje potvrđuje činjenica da je *Misal* izdan u središtu jedanaestostoljetne glagoljaške povijesti, tj. u 15. stoljeću. Vrhunac je onoga što mu je prethodilo od 10. stoljeća, te najavljuje glagoljaški *modus vivendi* sve do 20. stoljeća. *Misal* iz 1483. ujedinjuje rukopisnu i tiskanu tradiciju hrvatske knjige te svjedoči o zauzetosti, umješnosti i snalažljivosti glagoljaša dorašlih pothvatu izdavanja prve hrvatske tiskane knjige. Ta je knjiga postala simbolom cjelokupne povijesti glagoljaštva, pa se datum njezina tiskanja (22. veljače) obilježava kao Dan hrvatske glagoljice i glagoljaštva.

Prvotisak *Misala* nastaje u vremenu prijelaza iz srednjega u novi vijek. Amerika će za Europljane biti otkrivena devet godina nakon njegova tiskanja (1492.). No već se sredinom 15. stoljeća u Europi dogodilo jedno drugo otkriće koje je uvelike utjecalo na dotad ustaljenu sliku svijeta. Johannes Gutenberg otisnuo je oko 1455. godine u Mainzu *Bibliju*, prvu europsku tiskanu knjigu. Bio je to početak tzv. Gutenbergove galaksije, tj. galaksije tiska. Crna je umjetnost revolucionirala i demokratizirala širenje znanja, iskustava i ideja sadržanih u knjigama te tako omogućila rađanje novoga vijeka i sva njegova postignuća.

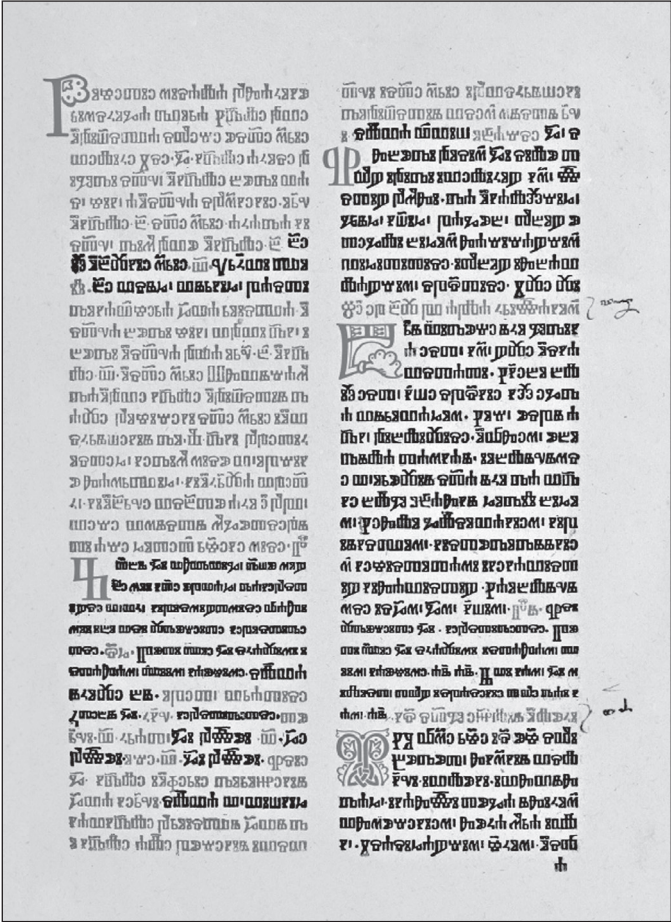
Knjige otisnute do kraja 15. stoljeća (inkunabule) svjedoče o visokoj kulturnoj spremi naroda koji ih je izdao. Hrvati su jedan od četiriju slavenskih naroda koji ima inkunabule (uz Čehe, Ukrajince i Crnogorce) te jedini slavenski narod čije su inkunabule otisnute na dvama pismima (glagoljici i latinici). U zapadnoeuropskome kontekstu prvotisak je *Misala* iz 1483. godine jedinstven zbog svojega jezika i pisma. Premda po svojem sadržaju (liturgiji rimskoga obreda) srodan latinskim misalima na latinici, hrvatski ga crkvenoslavenski jezik i hrvatska glagoljica čine knjigom koja je anticipirala preokret u 20. stoljeću – ulazak narodnih jezika u rimokatoličku liturgiju, tj. napuštanje latinskoga jezičnog univerzalizma. Očitujući jezikom i pismom svoje ćirilometodske korijene, *Misal* je dragocjena knjiga koja povezuje europski zapad s istokom.

Zasluge glagoljaša koji su ga otisnuli tim su veće kad je poznato u kakvim su nezahvalnim okolnostima djelovali. Vrijeme je to u kojemu su Hrvatima i njihovim današnjim teritorijem vladale različite vlasti (hrvatsko-ugarski kralj, mletački dužd, rimsko-

* Ana Šimić viša je znanstvena suradnica u Staroslavenskom institutu u Zagrebu.

-njemački car), a svima im je prijetilo silovito Osmansko Carstvo. Prvotisak *Misala* iz 1483. nastaje u vremenu između pada Bosne (1463.) i tragičnoga poraza na Krbavskome polju (1493.). Društvene snage, dobro izmorene međusobnom borbom, usmjerile su se na obranu od osmanlijskih osvajača. Unatoč takvim uvjetima, koji su prijetili samoj egzistenciji, hrvatski su glagoljaši imali volje i petlje da ulože svoje snage u kulturu riječi, osnažujući tako vlastiti narod i sebe iznutra oružjem i nadahnućem kulturno-duhovne naravi. Isto će nekoliko godina poslije toga napraviti i Marko Marulić svojom *Juditom* (1501./1521.).

Prvotisak glagoljičnoga *Misala* iz 1483. knjiga je koju povijest nije štedjela: nije se sačuvao nijedan cjeloviti primjerak, a nepoznati su, između ostaloga, točno mjesto tiskanja te imena priređivača. No i tako načeta, knjiga je to koja glasno šalje i danas aktualnu poruku: kultura riječi nije luksuz i/ili povlastica dokolice, nego nužna potreba uljudbe i napretka svakoga pojedinca i zajednice, poglavito u izazovnim vremenima.

Misal po zakonu rimskoga dvora (1483.). 2022. Ur. Vida Vukoja i Josip Galić. Katedra Čakavskog sabora Roč – Staroslavenski institut – Mozaik knjiga – Nacionalna i sveučilišna knjižnica. Zagreb.